

Sygn. akt I CSK 1820/22

POSTANOWIENIE

Dnia 13 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

w sprawie z powództwa T. S.A. w W.
przeciwko K. S.
o ochronę dóbr osobistych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 13 października 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 29 lipca 2021 r., sygn. akt I ACa 292/21,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2177 (dwa tysiące sto siedemdziesiąt siedem) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi

kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Takie ograniczenie badania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy na tzw. przedsądzie ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie jako kolejny środek zaskarżenia wykorzystywany przez strony do kontroli wydanego przez sąd kolejnej, wyższej instancji orzeczenia, chyba, że z powodu oczywistych uchybień sądu drugiej instancji zachodzi przesłanka określona w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. uzasadniająca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sadu Apelacyjnego w Gdańsku z 29 lipca 2021 r. (sygn. akt I ACa 292/21) powódka T. S.A. z siedzibą w W. oparła wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przesłance określonej przez art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie nowe i dotychczas niewyjaśnione. Zagadnienie to musi mieć charakter istotny i być zagadnieniem ściśle jurydycznym, tj. dającym się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08, ICBSN 2009, nr 4, s. 48). Chodzi przy tym o zagadnienie o charakterze abstrakcyjnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji, a jego rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Z tej przyczyny przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z powołaniem się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga wykazania przez skarżącego, że w sprawie występuje zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa.

Powyższych wymagań nie spełniła skarżąca przedstawiając zagadnienie: „czy działanie w granicach dopuszczalnej krytyki chronionej prawem wolności wyrażania poglądów jest przesłanką wyłączającą bezprawność naruszenia dobra osobistego?”. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca podniosła, że art. 24 § 1 k.c. wskazuje na domniemanie bezprawności naruszenia dobra osobistego. Wyłączenie odpowiedzialności w sprawie o naruszenie dóbr osobistych może nastąpić poprzez wykazanie, iż do naruszenia dobra osobistego w ogóle nie doszło, albo poprzez udowodnienie, iż co prawda do naruszenia dobra osobistego doszło, ale nie ma ono charakteru bezprawnego. Przedmiotowy przepis nie wymienia przesłanek wyłączających bezprawność. Ich katalog ukształtował się w doktrynie i orzecznictwie. Przyjmuje się, iż okolicznościami wyłączającymi bezprawność, których zaistnienie przesądza o obaleniu domniemania z art. 24 § 1 k.c. są: działanie w ramach porządku prawnego, obrona interesu zasługującego na ochronę oraz wykonywanie prawa podmiotowego. Dodatkowo wskazuje się na zgodę pokrzywdzonego z zastrzeżeniem, iż niekiedy może ona zostać uchylona. Sąd Apelacyjny orzekł, iż w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia dobra osobistego powoda w postaci renomy, ale nie miało ono charakteru bezprawnego, gdyż działania pozwanego mieściły się w granicach dopuszczalnej krytyki chronionej prawem do wolności wyrażania poglądów. Sąd drugiej instancji powołał się więc na okoliczność obalającą domniemanie bezprawności, która nie występuje w orzecznictwie czy doktrynie. Sąd jednocześnie nie wyjaśnił dlaczego należałoby poszerzyć katalog przesłanek wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych o taką właśnie okoliczność. Zdaniem powoda katalog ten nie powinien być rozszerzany, gdyż działanie w granicach dopuszczalnej krytyki chronionej prawem wolności wyrażania poglądów nie mieści się w zakresie przyjętych w doktrynie i orzecznictwie okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych. Działanie w granicach dopuszczalnej krytyki chronionej prawem wolności wyrażania poglądów nie stanowi też nowego kontratypu.

Wyróżniony przez skarżącą problem prawny pozbawiony jest waloru istotności. Wymowne jest, że powódka nie przedstawiła szerszego uzasadnienia merytorycznego dla wyróżnionego problemu prawnego, w szczególności przez

odwołanie się w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania do konkretnych orzeczeń sądów czy wypowiedzi przedstawicieli nauki prawa w celu wykazania istnienia wyżej przedstawionego zagadnienia prawnego. Argumentacja zawarta we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w swej istocie sprowadza się polemiki ze stanowiskiem prawnym Sądu drugiej instancji kwalifikującym wypowiedź pozwanego dotyczącą T. S.A. jako przejaw prawnie dopuszczalnej krytyki, co wyłączało przyjęcie bezprawności działania pozwanego. Sformułowane w skardze kasacyjnej zagadnienie prawne było przedmiotem wielu, zgodnych co do kierunku wykładni przepisów dotyczących ochrony dóbr osobistych, wypowiedzi Sądu Najwyższego. W ujęciu tradycyjnym wskazane przez skarżącą przesłanki w postaci działania w ramach porządku prawnego, obrony interesu zasługującego na ochronę oraz wykonywanie prawa podmiotowego wyłączają bezprawność naruszenia dóbr osobistych. Przy takim założeniu należy wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego uznawano, że przesłanką wyłączającą bezprawność naruszenia dóbr osobistych jest m.in. działanie w celu ochrony ważnego interesu społecznego (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNCP 1969, nr 11, poz. 2000, z 26 lipca 2001 r., IV CKN 411/00, nie publ., z 19 października 1989 r., II CR 419/89, nie publ., z 30 września 2008 r., II CSK 144/08, nie publ., z 9 grudnia 2009 r., IV CSK 290/09, nie publ. oraz z z 6 lutego 2013 r., V CSK 123/12), co jest związane z jawnością życia publicznego, kontrolą społeczną, rzetelnym informowaniem i wolnością wypowiedzi zagwarantowaną w art. 54 Konstytucji oraz w art. 10 Konwencji sporządzonej w Rzymie z dnia 4 listopada 1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm. – dalej: „Konwencja”), która obejmuje również prawo do rzetelnej i rzeczowej krytyki (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14, nie publ.). Wynikające z wyżej wskazanych norm standardy swobody wypowiedzi w debacie publicznej – do której Sądy *meriti* zaliczyły wypowiedź pozwanego - obejmują nie tylko dziennikarzy, ale wszystkich uczestników debaty (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2015 r., IV CSK 470/14, nie publ.).

Analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego spraw, w których przedmiotem oceny była kolizja chronionych prawnie dóbr osobistych z innymi

dobrami m.in. wolnością wypowiedzi gwarantowaną w art. 54 Konstytucji oraz w art. 10 Konwencji (zob. m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 114 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 23 lutego 2017 r., I CSK 124/16, nie publ., z 23 marca 2017 r., V CSK 262/16, nie publ., z 30 czerwca 2017 r., I CSK 603/16, OSN-ZD 2018, nr C, poz. 45, z 10 listopada 2017 r., V CSK 51/17, OSNC 2018, nr 9, poz. 90 i 17 września 2020 r., I CSK 608/18, nie publ.) prowadzi też do wniosku, że wyżej przedstawione zagadnienie prawne dotyczące bezprawności jest też ujmowane we wzajemnym stosunku wagi i doniosłości naruszonego osobistego prawa podmiotowego do wagi i doniosłości okoliczności, które w danej sprawie mają legitymizować dokonane naruszenie. Zagadnienie bezprawności na gruncie art. 24 k.c. może więc być ujmowane w kategoriach ustalania relacji pierwszeństwa między osobistymi prawami podmiotowymi uprawnionego i pozostającymi z nimi w kolizji wolnościami prawnie chronionymi i uprawnieniami naruszcyciela. Przyznanie w konkretnej sprawie pierwszeństwa zasadzie ochrony dóbr osobistych przed konkurencyjną wartością, np. zasadą swobody wypowiedzi, oznacza, że wkroczenie w sferę chronioną prawem podmiotowym osobistym nastąpiło bez prawnie ważnego uzasadnienia. Natomiast w przypadku wyznaczenia odwrotnej warunkowej relacji pierwszeństwa, a więc przyznania w okolicznościach danej sprawy większej wagi i znaczenia wartości pozostającej w konflikcie z prawem osobistym uprawnionego, działania podjęte w celu realizacji tej wartości, stanowiące zarazem źródło naruszenia dobra osobiste, nie zostają uznane za bezprawne. Brak przesłanki bezprawności naruszenia dobra osobiste skutkuje wówczas oddaleniem powództwa. W istocie więc rozstrzygnięcie sprawy opiera się na wyznaczeniu warunkowej relacji pierwszeństwa między konkurencyjnymi zasadami (zob. „Kodeks cywilny. Komentarz” red. prof. dr hab. Konrad Osajda, dr Witold Borysiak, Warszawa 2022, w części dotyczącej art. 24 k.c. dostępny w programie Legalis). Podobne podejście jest stosowane także w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. m.in. wyroki: z 17 grudnia 2004 r. w sprawie *Pedersen i Baadsgaard v. Danii*, 49017/99, z 7 lutego 2012 r. w sprawie *Axel Springer AG v. Niemcom*, 39954/08). Nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że wskazane przez powódkę zagadnienie prawne, które było

przedmiotem wyczerpujących wypowiedzi Sądu Najwyższego i jest akceptowane w nauce prawa, uzasadniało przyjęcie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Wskazać należy, że nie zachodzi również nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę – w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). W przedmiocie kosztów postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. oraz przepisów § 15 ust. 1 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 2 pkt 5 w zw. z § 8 ust. 2 oraz § 8 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. poz. 1800 ze zm.).

[as]